

Η ΡΥΠΑΝΣΙΣ ΑΠΑΙΤΕΙ ΜΕΤΡΑ ΕΙΣ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟΝ

ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΩΝ

Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ περιβάλλοντος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῇ εἰς ἔθνικὰ πλαίσια καὶ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τοπικοὺς μόνον στόχους. Διότι ἡ ρύπανσις εἶναι ἐπιδημία καθολικὴ τῆς τεχνολογικῆς ἐποχῆς καὶ μεταδίδεται ταχέως ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά, ποὺ ἐτόνισε ὁ πρόεδρος τοῦ ΣΕΒ εἰς τὴν εἰσηγήσειν του κατὰ τὴν ἡμερίδα ποὺ ὠργάνωσε τὸ Ἴνστιτοῦτον Ὁκεανογραφικῶν καὶ Ἀλιευτικῶν Ἐρευνῶν, μὲ θέμα τὴν προστασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ θαλασσίου περιβάλλοντος, ἐρμηνεύουν τὴν γενικῶς ἀποδεκτὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς ρυπάνσεως, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπὶ μέρους προσπαθειῶν καὶ ἑνὸς εἰς ἔθνικὸν πλαίσιον προγραμματισμοῦ προσφόρων μέτρων, πρέπει νὰ κλιμακωθῇ παγκοσμίως καὶ νὰ συντονισθῇ βάσει τῶν κανόνων μιᾶς διεθνοῦς συμφωνίας. Κατατέρω παρέχεται σύντομος ἀνάλυσις ἐνίων ἐκ τῶν προβλημάτων ποὺ ἐμφανίζει ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς ρυπάνσεως καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀφετηρίαν διὰ μίαν εὐρύτεραν καὶ γόνιμον ἐπὶ τοῦ θέματος συζήτησιν.

Ἡ ρύπανσις ταξιδεύει καὶ μεταδίδεται ἀπὸ χώρας εἰς χώραν δίκην ἐπιδημίας. Ἡ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα, ποὺ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν, διαβαίνει τὰ σύνορα. Οἱ μολυσμένοι ποταμοὶ διασχίζουν πολλὰς χώρας καὶ ἐκχύνονται εἰς τὰ παραθαλάσσια ἄλλον. Τὰ κύματα μεταφέρουν τὴν ρύπανσιν ἀνὰ τὰ πελάγη καὶ τὰς ἀκτάς. Καὶ ἀκόμα, ἡ ρύπανσις εἰσάγεται ὑπὸ μορφήν προϊόντων ποὺ βλάπτουν τὸ φυσικὸν περιβάλλον ὅπως π.χ. ὠρισμένα ἐντομοκτόνα ἢ καύσιμα ἀτελοῦς συνθέσεως ἢ κινητῆρες, ποὺ ἡ κατασκευὴ των δὲν ὑπήχθη εἰς προδιαγραφὰς ἐξασφαλιζούσας περιορισμὸν τῶν καυσαερίων.

Τὸ κόστος τῆς ρυπάνσεως διαχέεται

Ἡ μεταφορὰ αὐτῆ τῆς ρυπάνσεως ἀνὰ τὸν κόσμον καθιστᾷ ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα γενικόν. Διότι μαζὶ μὲ τὴν ρύπανσιν, ἡ ὁποία διαμοιράζεται εἰς ὅλας τὰς χώρας, διαχέεται καὶ τὸ κόστος τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν προστασίαν τοῦ περιβάλλοντος, κόστος τοῦ ὁποίου ἡ κατανομή εἶναι ἐξ ἴσου δυσχερῆς. Τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον, ὁ ἐντοπισμὸς τῶν πηγῶν τῆς ρυπάνσεως καὶ ὁ ἐπιμερισμὸς τῶν εὐθυνῶν ἀποτελοῦν ἀνεπίλυτα εἰσέτι προβλήματα.

Όταν π.χ. ἡ ἀτμόσφαιρα μιᾶς πόλεως ὅπως τὸ Μάντσεστερ, ρυπαίνεται κατὰ ποσοστὸν 80% περίπου ἀπὸ τὰ καυσαέρια τῶν κεντρικῶν θερμάνσεων τῶν κατοικιῶν κατὰ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἐπίσημοι μετρήσεις ἢ ὅταν ὁ Σηκουάνας, ποῦ ἔχει μεταβληθῆ εἰς ἀνοικτὸν ὄχετόν, μολύνεται μὲ τὰ ἀπόβλητα τοῦ Δήμου εἰς ἀναλογίαν 1.400.000 κυβικῶν ἡμερησίως, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα πῶς θὰ κατανεμηθοῦν αἱ εὐθύναι καὶ τὸ κόστος τῆς ἀντιρρυπάνσεως. Θὰ ὑποχρεωθοῦν, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, οἱ χρησιμοποιοῦντες κεντρικὴν θέρμανσιν νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὴν δαπάνην «ἐξυγιάνσεως» τοῦ συστήματος καύσεως ; Καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ἀκινήτων, ἢ οἱ ἐνοικιασταί, ἢ μήπως οἱ ἀρχικοὶ κατασκευασταὶ συστημάτων κεντρικῆς θερμάνσεως ; Ἐὰν πάλιν ἀναλάβῃ ὁ Δήμος τὴν δαπάνην τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἐγκαταστάσεων, θὰ πρέπει ἄραγε νὰ ἐπιβαρυνθοῦν ὅλοι οἱ δημόται καὶ ἐκεῖνοι ποῦ δὲν χρησιμοποιοῦν κεντρικὴν θέρμανσιν ἐπειδὴ θὰ ὠφεληθοῦν ἐμμέσως ἐκ τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς ἀτμοσφαιρας ; Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τῆς ρυπάνσεως τοῦ Σηκουάνα. Ἡ ἐγκατάστασις σταθμῶν βιολογικοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων μιᾶς γιγαντιαίας πόλεως ὅπως τὸ Παρίσι, ἀπαιτεῖ τεραστίας δαπάνας. Θὰ τὰς ἐπωμισθοῦν μόνον οἱ δημόται ; Καὶ κατὰ ποίαν ἀναλογίαν αἱ βιομηχανίαι, τῶν ὁποίων ἐπίσης τὰ ἀπόβλητα ἀλλὰ εἰς πολὺ μικροτέραν ἀναλογίαν καὶ ἀφοῦ ὑποστοῦν, κατὰ κανόνα, βιολογικὸν καθαρισμὸν ἐκχύνονται εἰς τὸν ποταμόν ; Ἐξ ἄλλου, τὰ ὕδατα τοῦ Σηκουάνα φθάνουν ἤδη εἰς τὸ Παρίσι εἰς σημαντικὸν βαθμὸν μολυσμένα ἀπὸ προηγουμένας ἀποχετεύσεις ἄλλων κατοκημένων περιοχῶν. Δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπωμισθοῦν καὶ αὗται μέρος τῶν δαπανῶν τῆς ἀντιρρυπάνσεως ; Καὶ δὲν εἶναι λογικὸν νὰ εἰσφέρουν δι' ἀνάλογον λόγον καὶ οἱ κάτοικοι τῶν παροχθίων περιοχῶν κατὰ μῆκος τῆς ὑπολοίπου διαδρομῆς τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν οἱ ὅποιοι (ἐφ' ὅσον δὲν μολύνουν καὶ οὗτοι δι' ἀποχετεύσεων τὰ ὕδατά του) θὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τῆς πραγματοποιηθείσης διὰ πολυδαπάνων ἐγκαταστάσεων ἐξυγιάνσεώς του ;

Ἠθικὴ εὐθύνη διὰ τὴν ρύπανσιν

Τὰ δύο προαναφερθέντα παραδείγματα καὶ τὰ δημιουργημένα προβλήματα ποῦ ἐξητάσθησαν εἰς πρόσφατον Συνάντησιν Ἀντιρρυπάνσεως ποῦ ὄργανώθη εἰς τὴν Χάγην, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν περιπλόκων προβλημάτων ποῦ προκύπτουν ἐκ τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ρυπάνσεως.

Ἐνα ἐκ τῶν δυσχερεστέρων εἶναι ἡ διακρίβωσις τῆς ἠθικῆς εὐθύνης διὰ τὴν ρύπανσιν. Ὅταν μία βιομηχανία ρυπαίνει κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγικῆς τῆς δραστηριότητος τὸ περιβάλλον, εὐθύνεται ἢ ἴδια ἢ μήπως ἡ τεχνολογία, ὑπὸ τὴν καθολικὴν τῆς ἔννοιαν, ἢ ὁποία ἔθεσε εἰς τὴν διάθεσίν τῆς παραγωγικὰ μέσα, τῶν ὁποίων ἡ σύλληψις καὶ κατασκευὴ ἐπραγματοποιήθη μὲ πλήρη παραγνώρισιν τῶν παραγόντων μολύνσεως τοῦ περιβάλλοντος ; Καὶ κατὰ πόσον ἡ ἀμέλεια αὕτη τῆς τεχνολογίας ὀφείλεται εἰς ὑπολογισμοὺς κόστους (καὶ κέρδους) ἢ εἰς μὴ τελειοποιηθείσας εἰσέτι τεχνικὰς μεθόδους ;

Συνευθύνη τῆς τεχνολογικῆς ἐποχῆς

Μίαν ἄλλην πλευρὰν τοῦ προβλήματος ἐμφανίζουν τὰ τεθέντα ἐνώπιον τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ δικαστηρίου τῆς Οὐάσιγκτων ἐρωτήματα ὑπὸ τῶν συνηγόντων τῆς Ἐνώσεως Χαλυβουργικῶν βιομηχανιῶν : Ἡ ἐκ τῆς καύσεως τῶν ὑψικαμίνων ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ποῖος ὅμως εὐθύνεται διὰ τὴν παρουσίαν τῶν χαλυβουργικῶν μονάδων ἐγγὺς κατοκημένων περιοχῶν; Αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ ποῦ παρέσχον τὴν σχετικὴν ἄδειαν ἐγκαταστάσεως καὶ λειτουργίας χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν μακροπροθέσμως τὰς δημογραφικὰς ἐξελίξεις; Ἡ αἱ ὑπεύθυνοι τοῦ στεγαστικοῦ προγράμματος ἀρχαὶ ποῦ ἐπέτρεψαν ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν δημιουργίαν οἰκισμῶν εἰς τὰ πέριξ τῶν ἐν λόγῳ βιομηχανιῶν; Ἡ αἱ ὑγειονομικαὶ ἀρχαὶ ποῦ δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἀκτῖνα ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαίρας ἐκ τῶν ὑψικαμίνων;

Ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία τῶν χαλυβουργιῶν ἐξυπηρετεῖ θεμελιώδεις σκοποὺς τῆς οἰκονομίας μάλιστα δὲ καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Μήπως θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἡ ἀποψις καθ' ἣν ὑπάρχει συνευθύνη τοῦ συνόλου, αὐτοῦ τούτου τοῦ τεχνολογικοῦ μας πολιτισμοῦ διὰ τὴν ρύπανσιν, ἐφ' ὅσον αὕτη συντελεῖται κατὰ τὴν πραγμάτωσιν παραγωγικῶν στόχων ἐθνικῆς ἐκτάσεως;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν ἐρωτημάτων εἶναι δύσκολος, ἰδίως ἐὰν ταῦτα ἐκταθοῦν εἰς ὅλας τὰς πηγὰς ρυπάνσεως, ἐνοχλήσεως καὶ καταστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος ποῦ εἶναι πολλαπλαῖ : Δῆμοι (ἀποχετεύσεις, ἀπορρίματα), ἀεροπλάνα πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ (καυσις τεραστίου ὄγκου ἀτμοσφαιρικοῦ ὀξυγόνου), πλοῖα (μόλυνσις τῶν θαλασσῶν), αὐτοκίνητα (καυσαέρια), βιομηχανία (ἀπόβλητα πάσης φύσεως), κατοικίαι (καυσαέρια κεντρικῶν θερμάνσεων), χωρὶς νὰ ὑπολογισθοῦν αἱ πηγαὶ θορύβου, ποῦ εἶναι ἐξ ἴσου πολλαπλαῖ, αἱ φυσικαὶ καταστροφαι ποῦ συνεπάγεται ἡ χρῆσις τοξικῶν φαρμάκων, λιπασμάτων, ἐντομοκτόνων εἰς τὴν γεωργίαν κλπ., εἴτε διὰ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν χρησίμων μικροοργανισμῶν εἴτε διὰ τῆς χημικῆς ἀλλοιώσεως τῶν προϊόντων.

Ἐπιμερισμὸς τοῦ κόστους ρυπάνσεως

Ἐὰν αἱ ἀνωτέρω ρυπαίνουσαι τὸ περιβάλλον πηγαὶ κληθοῦν νὰ λάβουν μέτρα περιορισμοῦ τοῦ κακοῦ, θὰ πρέπει νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, αἱ ὁποῖαι, εἰς τὰς πλείστας τῶν περιστάσεων, ὑπερβαίνουν, εἰς ἐκάστην περίπτωσιν τὰς οικονομικὰς τῶν δυνατότητας δεδομένου ὅτι προϋποθέτουν τεραστίαν δαπάναν. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπωφεληθοῦν καὶ ἄλλοι τομεῖς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ποῦ συμβάλλουν εἰς τὴν ρύπανσιν τοῦ περιβάλλοντος, κατ' ἐπέκτασιν δὲ θὰ ὠφεληθῇ καὶ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν. Μήπως ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ ἀνάληψις τοῦ ὄλου ἔργου τῆς ἐρεῦνης διὰ τὴν ἀντιρρύπανσιν ὑπὸ τοῦ δημοσίου τομέως; Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀνάλογοι ἐρευναι ἀνελήφθησαν ἢ πρόκειται νὰ ἀναληφθοῦν ἐκ παραλλήλου καὶ εἰς ἄλλας χώρας δὲν εἶναι λογικὸν νὰ τεθῇ θέμα συστηματοποίησεως εἰς διεθνή κλίμακα τοῦ ὄλου ἔργου; Διότι ἐκ τοῦ συντονισμοῦ τούτου, ὄχι μόνον θὰ ἐπω-

φεληθούν εκ τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς τεχνολογίας τῶν ὄλαι αἱ χῶραι ἀλλὰ καὶ αἱ δαπάναι τῆς ἀντιρρυπάνσεως θὰ κατανεμηθούν μεταξὺ τῶν χωρῶν ἐκείνων ποὺ θὰ θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τῶν διεξαχθησομένων εἰς διεθνῆς πλαίσιον ἐρευνῶν.

Αἱ «καθαραὶ» χῶραι θὰ μειονεκτοῦν

Ἐξετέθησαν ἀνωτέρω μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἀνάγκη προστασίας τοῦ περιβάλλοντος. Δὲν ἐθίγη ὅμως τὸ κυριώτερον θέμα : Πῶς θὰ ὑποχρεωθούν αἱ ρυπαίνουσαι πηγαὶ νὰ ἐφαρμόσουν τὰ μέτρα κατὰ τῆς ρυπάνσεως ποὺ προϋποθέτουν ὑψηλὸν κόστος ; Ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ὀλίγα μόνον χῶραι σεβασθούν τοὺς κανονισμοὺς ποὺ θὰ θεσπισθοῦν διὰ διεθνοῦς συμφωνίας (ἐγένετο λόγος περὶ συστάσεως ἐνὸς εἴδους Ἀντιρρυπαντικοῦ Ο.Η.Ε.) θὰ προκύψουν ἀπαράδεκτοι συναγωνιστικαὶ ἀνισότητες μεταξὺ τῶν οἰκονομῶν τῶν διαφόρων χωρῶν. Διότι, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη εἰς τὴν εἰσήγησιν τοῦ προέδρου τοῦ ΣΕΒ εἰς τὴν περὶ τὴν ρύπανσιν ἡμερίδα τοῦ Ἰνστιτούτου Ὁκεανογραφικῶν Ἐρευνῶν, τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ γενικῶς τὸ κόστος ζωῆς θὰ ἐπιβαρυνθῆ μονομερῶς καὶ ἀνίσως εἰς τὰς «καθαράς» χώρας. Ἀντιθέτως, θὰ ἀντλήσουν ἀνταγωνιστικὰ πλεονεκτήματα, αἱ «ἀκάθαρτοι» χῶραι, αἱ ὁποῖαι εἴτε δὲν θὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν Διεθνή Ἀντιρρυπαντικὴν Συμφωνίαν εἴτε θὰ τὴν προσυπογράψουν χωρὶς νὰ ἐφαρμόσουν κανονισμοὺς ποὺ συνεπάγονται τεραστίας ἐπιβαρύνσεις (ὑπολογιζομένας, εἰς τὸν βιομηχανικὸν τομέα, κατὰ περίπτωσιν εἰς 10-25% ἐπὶ τῆς δεδομένης παραγωγικῆς ἐπενδύσεως).

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν βεβαίως ἡ ἄσκησις ἐλέγχου ἐπὶ τῶν παρασπονδούτων ἐταίρων εἶναι θέμα συντονισμοῦ ἐνεργειῶν τῶν μελῶν τῆς Συμφωνίας, ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων ὑπὸ μορφὴν ὑψηλῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν ἐπὶ τῶν προϊόντων τῶν «ἀκαθάρτων» χωρῶν, ἀντισταθμιζόντων τὴν ἐπιβαρύνσιν ἐκ τοῦ κόστους τῆς ἀντιρρυπάνσεως, ἡ ὁποία ὑπεισέρχεται εἰς τὰ προϊόντα τῶν «καθαρῶν» χωρῶν.

Μέτρα εἰς ἑλληνικὸν πλαίσιον

Τὰ ἀνωτέρω δὲν σημαίνουν βεβαίως ὅτι πρέπει ἡ Ἑλλάς νὰ παραιτηθῆ πάσης πρωτοβουλίας καθιερώσεως ἐλέγχων ἐπὶ τῶν πηγῶν τῆς ρυπάνσεως καὶ νὰ μὴ μελετήσῃ μέτρα τοῦλάχιστον περιορισμοῦ τοῦ κακοῦ, ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας κατὰ τὰς ὁποίας, ἡ βλάβη τοῦ περιβάλλοντος προκαλεῖται ἐξ ἀμελείας καὶ ἐκ τῆς παραλείψεως προφυλάξεων ποὺ δὲν προϋποθέτουν βασικὰς τεχνολογικὰς μετατροπὰς ἐγκαταστάσεων δυσκόλου ἐφαρμογῆς καὶ δυσαναλόγου δαπάνης.

Πρέπει ὅμως τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς ρυπάνσεως ν' ἀντιμετωπισθῆ καὶ παρ' ἡμῖν μὲ τὰ τρία βασικὰ κριτήρια τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν καὶ τὰς ἀναλόγους πρωτοβουλίας τῶν προηγμένων χωρῶν τῆς Δύσεως :

1. Ἡ ρύπανσις μεταφέρεται ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Ἡ ἀντιμετώπισίς της

ἀπαιτεῖ μέτρα εἰς διεθνῆς πλαίσιον ἀνάλογα μὲ τὰ λαμβανόμενα διὰ τὴν ἀποτροπὴν ἐξαπλώσεως τῶν φυσικῶν ἐπιδημιῶν.

2. Τὸ κόστος τῆς ρυπάνσεως διαχέεται εἰς ὅλας τὰς χώρας. Μόνον διὰ τῆς δημιουργίας ἑνὸς Διεθνoῦς Ταμείου Ἀντιρρυπάνσεως καταλλήλως προικοδοτούμενου εἶναι δυνατόν ν' ἀναληφθοῦν, τῇ ἐνισχύσει του, συντονισμέναι προσπάθειαι, ἰδίως ἐκ μέρους τῶν ἀναπτυσσομένων καὶ ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ποῦ ἀδυνατοῦν νὰ ὑποστοῦν οἰκονομικὰ βάρη εἰς ὄσιν ἔκτασιν προϋποθέτει ὁ ἀγὼν τῆς ἀντιρρυπάνσεως καὶ χωρὶς τὸν κίνδυνον αἱ χῶραι αὐταὶ νὰ κλονίσουν τὴν οἰκονομίαν των.

3. Αἱ πηγαὶ τῆς ρυπάνσεως εἶναι πολλαπλαῖ. Ἡ εὐθύνη πρέπει νὰ κατανεμηθῇ βάσει διεθνῶν συμφωνιῶν καὶ μὲ προσέγγισιν τῆς ἰδέας καθ' ἣν ἡ γενικὴ εὐθύνη διὰ τὴν ρύπανσιν ὀφείλεται εἰς τὴν τεχνολογίαν καὶ εἰς τὰς παρούσας ἀδυναμίας της ὅπως ἀναπτύξῃ μέσα ἀποτελεσματικῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος.